COŞBUC DESPRE LIMBA LITERARĂ *

DE

GAVRIL SCRIDON

George Coşbuc primise, încă de cînd era elev la liceul din Năsăud, cunoştinţe serioase de gramatică şi de limbă. În micul oraş de pe Valea Rodnei, studiile clasice erau la loc de cinste. Elevii liceului romînesc de acolo studiau temeinic latina şi greaca. Dintre aceştia s-au format pedagogi minunaţi. Din mijlocul lor se ridică, la puţină vreme după Coşbuc, unul dintre cei mai serioşi lingvişti ai noştri, Nicolae Drăganu. Tot pe aci a trecut şi Liviu Rebreanu. Cunoştinţele de limbă şi de gramatică şi le dezvoltă însă Coşbuc în cîmpul creaţiei literare. Tehnica scrierii, cît şi estetica creaţiei poetice îi pun şi probleme speciale de limbă. Ion Slavici (în « Coşbuc şi Vatra ») ne povesteşte că George Coşbuc « a învăţat el gramatică de la profesorii lui din Năsăud, dar asupra limbii romîneşti el însuşi prin sine s-a dumirit. Cu atît mai vîrtos prin sine însuşi s-a dumirit în ceea ce priveşte tehnica scrierii şi compoziţiei, în care numai puţini se puteau asemui cu el » (op. cit. p. 153).

Popasul la « Tribuna » însemnează un pas înainte în formarea poetului. Subliniem faptul că tribuniştii aveau concepţii foarte avansate despre limbă. Ei luptau pentru o limbă romînă unitară şi pentru o ortografie unică. În munca de redacţie, Coşbuc, printre alte sarcini, o avea şi pe aceea a citirii numeroaselor scrisori, care, sosind din cele mai variate regiuni, erau pline de cuvinte şi expresii regionale. Lucrînd la cizelarea lor, poetul începe să controleze vocabularul propriilor sale scrieri, înlăturînd cuvintele prea regionale pe care le adusese cu sine de pe Valea Sălăuţei, a Someşului Mare şi de la stînele ciobanilor din Munţii Rodnei. Bineînţeles, cuvintele a căror frumuseţe şi trăinicie o simte poetul sînt păstrate. Din cercetarea corespondenţei la « Tribuna », Coşbuc a învăţat mult.

* Comunicare prezentată în şedinţa din 25 martie 1955 a Secţiunii a VI-a a Academiei R.P.R. E un capitol dintr-o lucrare închinată lui Coşbuc ca filolog.

BDD-A10305 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:43 UTC)

Singur mărturisește acest lucru: « o singură greșeală în ceea ce privește alegerea, întrebuințarea ori așezarea vorbelor, te luminează mai bine decît toate gramaticile și toate cursurile de stilistică » (op. cit., p. 152).

În discuțiile despre limbă și literatură Coșbuc uita cu totul de sine. « Căzuse adică și el — ne povestește Slavici — în boala de care au suferit Eminescu și Caragiale: Cînd intrai cu el în vorbă despre chestiuni de tehnică literară, nu-i mai era nici foame, nici sete, se pierdea cu desăvîrșire el însuși pe sine » (op. cit., p. 153). În urma unei asemenea « pierderi » era o dată să o pățească. Poetul plecase de la Sibiu la Năsăud, să se prezinte la recrutare. Pe drum, la Copșa, se întîlnise cu Alexandru Hodoș și cu Ion Gorun; « au intrat în vorbă despre gramatică și s-au înfundat la Blaj, unde Hodoș avea un frate » (op. cit., p. 153). Un nou ordin de chemare (Befehl) l-a îndrumat pe indisciplinat la cercul de recrutare din Sibiu.

Cunoștințele lingvistice ale lui Coșbuc cresc într-o măsură considerabilă prin studiul limbilor străine, în special al celei italiene. Cunoștea bine latina, greaca, germana, italiana. Avea cunoștințe de limbă franceză și de romanistică. Cunoștea activitatea lingviștilor din vremea sa (Hasdeu, Lambrior, Cihac etc.). Era în corespondență cu Tiktin, căruia, la cerere, îi trimite cuvinte explicate pentru dicționarul la care lucra acesta (Rumänisch-deutsches Wörterbuch). Poetul este împins spre cercetarea limbii de activitatea sa poetică, de urmărirea literaturii timpului său (inclusiv a celei religioase), a literaturii noastre vechi, cît și de dorința de a ridica și ilumina poporul.

Pentru a cunoaște pe Coșbuc filolog ne folosim atît de lucrările publicate de poet, cît și de manuscrisele aflate în Biblioteca Academiei R.P.R.

În « Vorba de acasă », articol program al revistei « Vatra » (publicat în primul număr din 1894), Slavici, Caragiale și Coșbuc spun printre alte lucruri frumoase următoarele: « În dezvoltarea limbii noastre numai prin întoarcerea la graiul viu al poporului am putut ajunge la stabilitate și unitate ». Atît în paginile acestei reviste cît și în « Albina », în « Viața literară » și în alte publicații, Coșbuc a militat pentru o limbă romînă literară în lumina valorificării creatoare a « graiului viu al poporului ». Rubrica « Vorba ăluia », pe care Coșbuc o scrie în întregime, în mai multe numere ale revistei, este axată tocmai pe această înțelegere și explicare a graiului popular. Aici sînt explicate expresii populare foarte răspîndite (și deseori rău întrebuințate de către vorbitori, din cauza necunoașterii lor) ca, de pildă: *Nici în clin, nici în mînec ; a prins prepelița de coadă ; lasă-l în moarea lui ; la botul calului ; cu cățel și cu purcel ; burtă de popă ; a vorbi romînește ; tîrța-pîrța ș.a.*

Manuscrisele poetului cuprind și alte probleme de vocabular, de gramatică, interesante chestiuni de etimologie, și chiar lucrări speciale, cum este de exemplu « Dicționarul botanic » pe care l-a lăsat Coșbuc (cf. mss. Coșbuc, Biblioteca Academiei R.P.R., mapa VII). În cele ce urmează vom stărui numai asupra concepțiilor lui Coșbuc în ce privește limba literară.

*

BDD-A10305 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:43 UTC)

În ultima vreme limba literară a devenit obiectul unor numeroase cercetări din partea scriitorilor și lingviștilor noștri. S-au formulat teorii despre conținutul noțiunii de limbă literară, despre epoca formării limbii literare românești și despre « poziția ei față de diversele graiuri ale limbii noastre » (acad. Iorgu Iordan,« Limba literară », în « Limba română », III, nr. 6, 1954, p. 55). Contribuția scriitorilor și lingviștilor noștri a fost deosebit de fructuoasă. Atît comunicările maestrului Sadoveanu, făcute la Academie la începutul lui februarie 1955, cît și lucrările acad. Iorgu Iordan au adus noi lumini în cîmpul cercetărilor. Valoroase sînt și studiile întocmite de acad. Tudor Vianu, B. Cazacu, I. Vitner, Gh. Bulgăr etc.

Dar limba noastră literară s-a bucurat de un interes deosebit și din partea scriitorilor noștri clasici. Eminescu, Slavici, Caragiale, Coșbuc și alții au înțeles că cultivarea limbii române contribuie în mod substanțial la dezvoltarea și consolidarea nu numai a literaturii ci și, în general, a culturii noastre.

Chestiuni de limbă literară a dezbătut Coșbuc în cîteva articole publicate în « Tribuna », (1896—1898), în « Epoca » (1896, 1897, 1898), în vol. « Versuri și proză » (Caransebeș, 1897), în « Tribuna poporului » (Arad, 1902—1903), în « Viața literară » (1906), în « Românul » (1912) și în fragmente de lucrări rămase în manuscris. (Cf. fondul Coșbuc de la Bibl. Academiei R.P.R.)

În articolul « Pentru limba românească » (în « Viața literară », I, nr. 12, 1906) poetul observă că « Limba românească a trăit, de cînd ni se pomenește prin cărți, în rele condiții de dezvoltare, dar, gîndesc, că niciodată n-au fost așa de rele ca acum ». Vorbind despre drumul formării limbii noastre literare, poetul arată că în veacuri îndepărtate « cei ce se osteneau » de a ridica « proasta limbă românească » erau necăjiții de cărturari scriitori — mai ales cei bisericești — care se frămîntau să găsească corespondentul românesc al originalelor slavone, grecești, ungurești etc. Acești modești și umili traducători monahi « își frămîntau capul să dea frazelor formă frumoasă . . . și se străduiau să unifice limba celor împărțiți sub multe stăpîniri ». Din munca acestor tălmăcitori, de-a lungul veacurilor, au rezultat progrese mari, pe care limba română le-a făcut « îmbogățindu-se și poleindu-se mereu ».

Despre autorii de cărți de petrecere și de « povestiri lumești » Coșbuc nu se exprimă cu prea mult entuziasm. Despre unii cronicari poetul spune că « scriu vioi de ți-e mai mare dragul să citești, dar ei se gîndeau numai la cele ce aveau să spuie, nu și la felul în care spun, și de aceea stilul este neîngrijit, limba li-e obișnuită în vorbirea zilnică și frazeologia întru toate ca a poporului ». Coșbuc sublinia totuși faptul că frumusețea limbii cronicarilor constă tocm i în « naivitatea și plasticitatea » stilului lor « și numai la ei găsește filologul formele cu adevărat populare ale limbii de pe atunci, căci scriau frazele așa cum le aveau în gură ».

Poetul vorbește apoi despre dezvoltarea limbii române în cursul veacurilor. Urmînd uneori drumuri străine firii ei, din cauza unor îndrumări și concepții greșite, ea pierde vreme prețioasă în zborul spre culmile eminesciene și apoi spre ale veacului nostru. Coșbuc critică rătăcirile latiniștilor și încercările de a italie-

BDD-A10305 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:43 UTC)

niza sau franțuzi limba. Unii cărturari ai veacului trecut au împiedicat mersul înainte al limbii noastre. « În momentul în care ne-am dat seama — spune Coșbuc — că limba este cel mai puternic mijloc al dezvoltării culturale a unui popor și că, deci, dezvoltarea și cultivarea limbii devine de sineși un scop, de atunci limba noastră a fost abătută cînd la dreapta, cînd la stînga de cei ce credeau că au găsit adevăratul drum pe care trebuie să fie îndrumată și mijloacele cele mai prielnice care s-o dezvolte și s-o cultive ». În urma încercărilor « silnice ale filologilor » nu s-a ajuns la nici un rezultat. Urmînd indicațiile lor am fi mers sau « spre o limbă latină cu forme pocite rău, nici latinești curate, nici romînești neaoșe » sau « spre o limbă creată adhoc și pe repezeală numai din elemente romînești ». Coșbuc nu e împotriva lingviștilor. Dimpotrivă, el spune că « într-adevăr a lor e chemarea și știința de a arăta căile pe care s-a format și s-a dezvoltat o limbă, dar a lor e numai știința, nu și putința ».

Vorbind despre posibilitatea cultivării limbii romînești în vremea sa, Coșbuc constată că mijloacele « sînt puține și slabe. Biserica a încetat să mai fie mijlocul cel puternic al cultivării limbii. Cărți religioase nu se mai citesc; limba cărților bisericii e tot cea veche, înghețată în vechile forme și păstrîndu și arhaismele. Școlile, fără îndoială, sînt un uriaș propovăduitor al unității limbii, ele ajută și la cultivarea ei, dar pentru dezvoltarea limbii nu pot face nimic ».

Societăți literare, cum au avut și au pretutindeni popoarele culte ale Europei, noi n-am avut niciodată și nici n-avem. E adevărat — spune mai departe poetul — că Academia Romînă e înființată tocmai pentru scopul cultivării și dezvoltării limbii romînești dar ea nu a putut produce nici o mișcare în literatură și, din lipsa unui contact mai întins al ei cu publicul, lucrările ei sînt aproape necunoscute de public ».

« Teatrul nu poate da publicului decît ceea ce însuși teatrului îi dă literatura ». Teatrul poate « numai să popularizeze ceea ce iese din condeiul autorilor ». Despre saloane nu putem vorbi, fiindcă în Romînia de atunci, cei zece mii de deasupra « ai obiditului neam romînesc au în dispreț limba vlahă și o vorbesc numai de nevoie cu servitorii care, din întîmplare, sînt romîni ». Și, în continuare, Coșbuc arată că « saloanele romînești — nu spun o blăsfemie că le numesc așa ? — n-au nici o stimă de literatura noastră, de obiceiurile noastre, de nici o manifestare a vieții romînești ». Aceste saloane sînt dușmanii progresului cultural. În ele se batjocoresc « năzuințele naționale » mergîndu-se « pînă la trădarea de neam ». Pentru a întări cele spuse de Coșbuc e suficient să amintim că, la începutul acestui veac, după ce a ținut în capitală o frumoasă conferință despre limba romînă, Ovid Densusianu a fost felicitat de « damele romîne », de « romîncele verzi », în limba franceză. Credem că nu e nevoie de nici un comentariu.

Cultivarea limbii ar fi în primul rînd datoria scriitorilor, care însă, pe timpul acela nu se bucurau de nici un sprijin. Ei erau « fără de ajutor dintr-o parte și batjocoriți dintr-alta . . . Tristele împrejurări le-au luat toată putința ».

Cum vede Coșbuc dezvoltarea, închegarea și unificarea limbii romînești ?

BDD-A10305 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:43 UTC)

În primul rînd, la baza dezvoltării limbii noastre, poetul pune temeiul solid al « graiului viu al poporului ». Într-unul din manuscrisele sale, vorbind despre cuvintele străine, poetul arată că limba franțuzită a timpului său, vorbită de « clasele de sus », nu e limba romînă. « Ce sînt cei 10.000 ? » — se întreabă Coșbuc. Și răspunsul cade de îndată: « ca într-un pahar gunoaiele. Sufli, o verși, rămîne apa curată. Aștepta limpezirea » (mss. Coșbuc, mapa VII, B). Clasele de sus au pierit, țăranii rămîn. Și poetul subliniază că vorbește de limbă, nu de cultură. În același manuscris citim că « Sfîntul Sinod al limbii romînești poate să fie Academia, e literatura cea bună, limba vorbită azi de popor ». Țăranii « sînt și au să fie ultima instanță, în chestie de limbă. Dar, — spune Coșbuc — oricît am încrunta din sprîncene, gloata de ciobani și de plugari e curtea de casație a limbii romînești » [1]. Oricît am ține noi cărturarii — rogu-te doamne ! — de proști pe țărani, ei au un instinct de conservare a limbii dus pînă la extrem și un sentiment artistic al vorbirii, care la noi cei cu carte e atrofiat de cunoștința limbilor străine » (op. cit.).

Cea dintîi condiție a dezvoltării și cizelării noastre este deci cunoașterea aprofundată a limbii poporului, a materialului de construcție brut pe care-l dă scriitorilor țărănimea. Scriitorii au datoria de a ciopli acest material. « Nouă cărturarilor — scrie Coșbuc în același manuscris al său — ne rămîne cioplirea materialului brut pe care ni-l dă țărănimea. Ea ne aduce blocul de marmoră și noi avem datoria să facem lucru de artă din el ». Baza închegării și unificării limbii literare o formează deci graiul viu al păstorilor și plugarilor, oriunde se găsesc ei pe teritoriile locuite de romîni.

În legătură cu procesul unificării, Coșbuc spune că limba literară își adună materialul de peste tot unde se vorbește romînește. După procesul adunării urmează selecționarea, curățirea. În articolul său « Provincialismele scriitorilor noștri » (în « Viața literară », I, 1906, nr. 8) Coșbuc indică drumul unificării limbii pe baza unei idei foarte sănătoase, care a fost subliniată și în cele mai noi lucrări despre limba literară: « Cînd se încheagă o limbă literară, ea își adună toate elementele cîte și le are răzlețite pe teritoriul ei de pretutindeni. Culege și apoi alege. Dar și alegerea se face cu multă încetineală » (op. cit.). Pentru această alegere poetul stabilește criterii juste: « e lucru firesc ca toate elementele ei constitutive (ale limbii — G.S.) trebuie să se adune de pe întregul teritoriu, din toate provinciile. Eu nu înțeleg — scrie Coșbuc — să se adune în dicționar, și în literatură, acolo unde elementele limbii sînt vii și circulează. Graiul toscan al lui Dante a fost numai un sîmbure, pe lîngă care s-au alipit și se alipesc, chiar și astăzi, elementele de prin toate feluritele graiuri provinciale ale italienilor, ca să formeze limba literară italienească. Tot așa și graiul în care și-a tradus Luther Biblia; limba

[1] « Poporul e — scrie Coșbuc în 1912 — acel bălaur cu milioane de capete, care în chestiuni de limbă nu gîndește ci numai simte, n-are creeri ci numai suflet și el e singur curia (ține minte vorba asta !) care hotărăște în suprema instanță ». (Latin ori slav, în « Romînul », II, 1912, nr. 40).

BDD-A10305 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:43 UTC)

literară a germanilor și astăzi primește cuvinte provinciale și germanii se bucură, ori de cîte ori răsare un cuvînt provincial care vine să le îmbogățească limba » (op. cit.). Graiurile regionale se varsă așadar, în mod inevitabil, în marele fluviu care este limba romînă comună. Coșbuc are părerea foarte sănătoasă — că « nu se poate forma o limbă unitară a unui popor cînd un grai oarecare, oricît de mult ar fi fost impus de o literatură puternică, exclude cu îndărătnicie elementele specifice ale altor graiuri » . . . și că e foarte greșit a condamna moldovenismele și ardelenismele numai pentru motivul că « acestea nu sînt muntenisme ». Cînd Slavici, Caragiale și Coșbuc au scos revista « Vatra » (1894) au fost criticați de către unii nepricepuți că întrebuințează un cuvînt provincial pentru a numi o revistă literară. Nepricepuții nu înțelegeau ce este vatra strămoșească. Condamnarea unor asemenea cuvinte o fac unii « dintr-o sfîntă necunoștință a limbii romînești ». În articolul « Latin ori slav » (publicat în « Romînul », II, 1912, nr. 40), Coșbuc arată că e bun acel cuvînt « care e cunoscut de toți romînii și avînd aceeași accepțiune (adică să nu însemneze aici un lucru, și într-altă parte alt lucru) ».

Am văzut mai sus cum privește Coșbuc factorii chemați să contribuie la dezvoltarea limbii romîne și la unificarea ei (biserica, școala, teatrele, societățile literare, saloanele). Factorul esențial și hotărîtor sînt scriitorii, care, preluînd graiul viu al poporului, îl ridică pe cea mai înaltă treaptă a artei. [1]

Firul cultivării limbii, preluat conștient de către scriitori și cărturari abia în veacul trecut, trebuie tors mai departe de scriitori, cu concursul lingviștilor, într-o colaborare creatoare.

Vorbind despre cărțile bisericești tipărite în vremea sa, Coșbuc constată că acestea sînt scrise într-o limbă « comoară de aur pentru un nou dicționar al lui Massim și Laurian ». (Cărțile bisericești, în « Viața literară », I, nr. 16—17, 1906). Cu toate că în unele cărți limba e poporală « e prea vulgară—spune poetul—prea de tot vulgară. Limpede și curată, dar nu e poetică; în deobște înțeleasă, dar nu e sărbătorească precum cere stilul bibliei; și tocmai fiindcă e așa de simplă, e lipsită de avîntul plin de poezie al psalmistului și al proorocilor » (op. cit.). În unele cărți publicate de sfîntul sinod limba e « în așa hal de amestecătură, încît se pare că au creat-o în multe locuri, chipurile din piesele lui Caragiale. Neologisme de acelea pe care le respinge cu dispreț limba noastră, franțuzisme fără nici un drept de viață, formațiuni noi de care ți se zbîrlește părul și latinisme cu accepțiunea falsă — aceasta are să fie limba în care să se facă molitvele prin casele plugarilor și în care să se roage creștinul de la țară?: « O nu ne condamna pentru perseverența noastră în tentațiunile demonilor, mizericoardioase Doamne, administratorul tezaurelor spirituale! » (op. cit.).

Despre cuvintele străine vorbește Coșbuc într-un manuscris al său (mapa 7,B), spunînd că ar fi bine să se cerceteze: *a)* dacă aceste cuvinte au intrat

[1] « Scriitorul — scrie Coșbuc — ține calea de mijloc, prin însuși felul său de a fi, simte alături de poporul (vorbesc de scriitorii buni nu de orice plevușcă), și gîndește alături cu cărturarul. Deci el corectează și pe cărturar și pe popor; rafinează simțul poporului și ține în frîu speculațiunile cărturarului » (Latin ori slav?, în « Romînul », II, 1912, nr. 40).

BDD-A10305 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:43 UTC)

« numai în clasele de sus, în clasa celor 10.000, sau au intrat și în alte clase, mai ales în clasa celor « proști dar mulți »; *b)* dacă cei proști și mulți au primit cuvîntul străin cu înțelesul original, adică în înțelesul pe care îl are în limba în care a fost împrumutat, ori i-au degradat înțelesul sau i-au ținut neatins înțelesul — pentru că o înnobilare a înțelesului, la cuvintele străine, ar fi a noua minune a lumii ». Poetul spune că vorbele străine n-au viață în limbă. El se gîndește nu la neologismele care îmbogățesc limba ci la barbarisme sau la creații « păsărești ». În altă parte condamnă cuvintele *cord*, *pulmoni*, *mori* etc. pentru care avem corespondent în limba noastră pe *inimă*, *plămîni*, *moravuri*. Despre *pulmoni* Coșbuc spune că nu există nici într-o limbă (Credem că e o contaminare între franțuzescul *poumons* și *plămîni* al nostru).

Nu trebuie să înțelegem greșit pe Coșbuc. El nu e un purist excesiv și irațional. Tocmai pentru a-l înțelege mai bine să vedem ce ne spune într-un articol al său [1], criticînd pe cei ce sufereau de latinomanie și erau împotriva cuvintelor slave. Pentru poet cuvintele latine ori slave sînt la fel. Contează în primul rînd calitatea cuvîntului, frumusețea și utilitatea lui. Poetul alege — dintre un cuvînt latin și altul slav — « pe cel mai bun, și dacă, din întîmplare, cel mai bun e cel slavon, voi alege și voi primi pe acesta, chiar cu riscul de a fi disprețuit de Cicero și de Vergiliu, la o eventuală întîlnire cu ei pe cealaltă lume »; și ceva mai departe: « Acum, rogu-te, cînd am să aleg între două cuvinte, unul latin și altul slavon, ca să-l aleg în versul meu, crezi că am să aleg pe cel latin care e urît; și să dau la o parte pe cel slavon cu toate că e admirabil de frumos și e însuși o poezie întreagă? ».

Poetul este împotriva cuvintelor nefolositoare, care trebuie stîrpite. Așa trebuie înțeles Coșbuc în problema purității limbii și a cuvintelor străine. Poetul a văzut clar și a fost condus de un simț artistic deosebit și de cunoașterea temeinică a limbii noastre, ca organism viu, care nu poate fi creat de cărturari, ci doar cultivat de « tălharii de scriitori literari, mai ales poeții » care « au nemărginita răspundere de felul cum se desfășoară drumurile intelectuale ale unui popor » (op. cit.).

Vorbind despre « Mania diminutivelor » [2], Coșbuc constată că acestea sînt uneori dovada unui refugiu ușor în versificație, pentru găsirea rimei potrivite. În aceste cazuri diminutivele sînt ridicole. Poetul dă ca exemplu următoarele versuri din « Primăvara amorului » a lui Iancu Văcărescu:

« Acolo am eu o căscioară
Pe un vîrf de delușor
Curge în vale o apșoară
Murmurînd încetișor ».

Pe bună dreptate se întreabă Coșbuc « care romîn cu bun simț nu rîde de aceste versuri? Criticul literar vede și sărăcia absolută de rimă în aceste versuri:

[1] Latin ori slav?, în « Romînul », II, 1912, nr. 40.
[2] În « Noua revistă romînă », I, 1900, vol. 2, p. 42—44.

BDD-A10305 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:43 UTC)

casă nu rimează cu *apă*, nici *deal* cu *încet*, dar diminutivează, poete, și gata rima! (op. cit., p. 42).[1]

Ca și Ion Budai-Deleanu, în prologul «Țiganiadei», la fel și Coșbuc e împotriva sufixului diminutivului *-achi*, primit de la greci și rămas în nume proprii. «Se diminutivează — scrie Coșbuc — numele așa de pocit, încît ți-e peste putință să-l recunoști: de multe ori se ia un singur sunet din adevăratul nume și lîngă el se trîntește un *achi* și e gata romînul! Filip ajunge *Pache*, Dumitru *Tache*, Anastasie *Sache*, Alexandru *Alexache* și mai sînt *Cache*, Ion *Enache*, Manole *Lache*. Și așa avem nume romînești: *Bache*, *Cache*, *Dache*, *Gache*, *Lache*, *Mache*, *Nache*, *Pache*, *Rache*, *Sache*, *Tache* — O te admir progenitură de origine romană!» (op. cit., p. 43).

«N-am putea diminutiva numele într-un chip mai omenesc? — se întreabă Coșbuc. Ion trebuie să fie Enache și nu Ionel? Alexandru nu poate fi Sandu, trebuie să fie Cache? Dacă ați rămîne măcar în familie cu cache al vostru!» (op. cit., p. 44).

Coșbuc nu exclude în întregime întrebuințarea diminutivelor, pe care le găsește minunate în unele poezii (frumoase și bine dozate sînt și în opera lui), mai ales în cele populare, cum e Miorița:

«Ori ești bolnăvioară,
Drăguță mioară?»

«Ce frumusețe de vorbă, și ce gingășie poetică în vorba bolnăvior — bolnăvioară! O știu mai bine decît mine mamele care au copii mici», scrie Coșbuc.

Coșbuc vorbește despre limbă nu numai ca despre «cel mai puternic mijloc al dezvoltării culturale a unui popor», ci și ca despre cea mai puternică legătură a unui neam. «Nu pot fi mai multe popoare cu aceeași limbă, căci aceeași limbă înseamnă același popor, și nici același popor nu poate vorbi mai multe limbi, căci ar înceta de a fi unul singur. În Elveția, într-un singur stat, poporul vorbește, ce e dreptul, trei limbi: nemțește, franțuzește și italienește, dar e un singur popor ca stat, ca organizație, dar nu un popor ca neam»[2]. Poetul înțelege prin neam națiunea.

Întîlnim atît în opera publicată, cît și în manuscrisele poetului și alte probleme interesante de limbă pe care le vom publica cu altă ocazie.

Din cele expuse pînă aici se impune să tragem cîteva concluzii principiale:

1. — În problema limbii literare, și în general a cultivării limbii, Coșbuc merge pe linia «Daciei literare» a lui Kogălniceanu, pe drumul lui Alecu Russo,

[1] Excesul de diminutive în graiul zilnic e de-a dreptul scîrbos încît — spune Coșbuc — «îți vine să apuci cîmpii». Și dă următoarele exemple: «Am făcut o mămăliguță. Nu poftiți, d-le, brînzișoară! Ah, uită-te ce untișor! Copilul meu bea lăpticel cald. Ia turnați un vinișor. Mai iute cu țuiculița. Vre-o cîteva măslinioare! Cumpărai o gîsculiță. Avem și noi o văcuță» etc., etc. (op cit., p. 43).

[2] Legea din bătrîni, în volumul «Dintr-ale neamului nostru», 1903, p. 86.

BDD-A10305 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:43 UTC)

al lui Vasile Alecsandri, Mihail Eminescu și al tribuniștilor. Continuă deci o tradiție sănătoasă legată de punerea bazelor literaturii noastre moderne.

2. — Susținînd dezvoltarea limbii noastre literare, pe temeiul graiului poporului, poetul este dușmanul exagerărilor latiniste, al rătăcirilor lui Eliade Rădulescu și al încercărilor de a franțuzi limba romînă [1]. Coșbuc critică pe acei lingviști din secolul al XIX-lea care au stîlcit limba noastră prin teorii retrograde, rupte de realitatea lingvistică.

3. — Poetul înțelegea limba literară ca un aspect, și anume cel mai ales, cel mai îngrijit, al limbii noastre. El includea în limba literară și limba vorbită, nu numai cea scrisă.

4. — Formarea și închegarea limbii romîne literare o leagă Coșbuc de epoca sa. «Limba noastră literară abia acum se încheagă» spune el. Limba poate fi «așezată și fixată în margini bine hotărîte» printr-o literatură care o controlează și o poleiește».

5. — Despre graiul care ar sta la baza limbii noastre literare Coșbuc nu se exprimă cu destulă convingere și consecvență. În 1906 spunea că acei care «cred că limba literară ni-e formată și constituită iar la baza ei ar fi graiul muntenesc» sînt «neorientați». Într-o foiță de manuscris, nedatată, vorbește despre «limba literară care e graiul muntenesc perfecționat». Înclinăm însă să credem că poetul nu prea era convins de acest lucru. Coșbuc este pentru întrebuințarea, cu măsură, de către scriitori, în operele lor literare, a provincialismelor așa cum însuși a procedat. În opera literară acestea se contopesc cu restul vocabularului, îmbogățind limba. Poetul e deci pentru dreptul tuturor graiurilor de a contribui la formarea limbii literare.[2]

6. — Prin natura talentului său de poet-țăran, cioplitor încăpățînat în marmoră, nu în plastilină, Coșbuc este împotriva abuzului de diminutive în limbă, mai ales în limba vorbită, în Muntenia și Moldova. De fapt ardelenii aspri, din mijlocul cărora s-a desprins Coșbuc, nu suferă de mania diminutivelor, nici în graiul viu, nici în literatură. (Cf. Coșbuc, Liviu Rebreanu, Ion Slavici, Pavel Dan, Ion Agîrbiceanu etc.)

7. — Coșbuc nu aduce prea multe noutăți față de înaintașii săi. Meritul său mare constă în faptul de a fi militat pentru o limbă romînească unitară, curată, tocmai în vremea scandalurilor produse de reintroducerea teatrului francez de amatori de către elementele cosmopolite ale claselor de sus. Intervenția poetului a fost bine venită; ea aducea autoritatea unui meșter al limbii noastre, opunînd limbii pestrițe și păsărești a burghezo-moșierilor, frumusețea graiului popular.

[1] În Ce ne-au dat slavii și grecii (în volumul «Versuri și proză», Caransebeș, 1897, p. 103) Coșbuc spune: «înțeleg de ce Șincai și Maior și după ei școala lui Cipariu cu Laurian și Massim în vîrful suliței de luptă, au voit să latinizeze limba: vroiau să ne dovedească și nouă și străinătății latinitatea noastră. Azi, cînd acest lucru e axiomă, încercarea de a mai latiniza limba ar fi o prostie».

[2] Acad. Barbu Lăzăreanu spune, într-un articol din «Limba romînă (Cu privire la vocabularul dialectal din epoca de dibuire a poeziei lui Coșbuc, în «Limba romînă», II. 1953, nr. 3, p. 35) că poetul «Coșbuc a fost unul dintre cei mai cu înțelepciune cunoscători și folositori ai graiului romînesc al mai tuturor regiunilor».

BDD-A10305 © 1956 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:43 UTC)